

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ПРОЯВІВ ГІПЕРАКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Калініна Тетяна Станіславна

канд. психолог. н.,
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
м. Харків, Україна
kalinina16@gmail.com

Кононенко Тетяна Вікторівна

здобувач вищої освіти,
tat29ya85@gmail.com

Вступ. Більшість дітей із затримкою психічного розвитку виявляють порушення в розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, труднощі в спілкуванні і поведінці, у них не формується позитивне емоційне самовідчуття, переживання своєї значущості для оточуючих, відкритість тощо. Вони характеризуються більшою вираженістю гіперактивності, роздратованістю, загальною розгальмованістю, підвищеною збудливістю, непосидючістю, невмінням зосереджуватись, більш деструктивною поведінкою, слабкими соціальними навичками, низьким рівнем адаптації [6].

Це свідчить про необхідність психокорекційної роботи, спрямованої на роботу з психокорекції, оптимізації та профілактики розвитку поведінкових розладів у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. З погляду психологічного підходу тлумачення розладів гіперактивної поведінки дошкільників із затримкою психічного розвитку ранній початок психокорекційної роботи дозволить запобігти появі та розвитку вторинних порушень [1].

Мета роботи полягає в необхідності психокорекційної роботи для зниження гіперактивності у дошкільників із затримкою психічного розвитку.

Психологічна корекція (психокорекція) – це один із видів психологічної допомоги, спрямований на виправлення індивідуальних особливостей психологічного розвитку особистості за допомогою спеціальних засобів психологічного впливу і на формування психологічних

якостей, необхідних для покращення її соціалізації та адаптації до мінливих життєвих обставин [3].

Найбільш тривалий та змістовний напрям роботи передбачав реалізацію психокорекційної програми. Програма психокорекції гіперактивної поведінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку була розроблена з урахуванням аналізу особливостей психічного розвитку дітей дошкільного віку із ЗПР (Т.Вісковатова, А. Замша, Т. Ілляшенко, І. Омельченко, Л. Прохоренко, Т. Сак, Р. Тригер, У. Ульєнкова, П. Чамати та ін.).

Метою психокорекційної програми була корекція гіперактивної поведінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Програма з психокорекції гіперактивної поведінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку включала кілька основних блоків:

1. Психодіагностичний: проводився з метою систематичного спостереження за емоційними станами дітей та оцінки результативності програми. І, відповідно, включав: початкову, поточну та кінцеву психодіагностику.

Комплексна діагностика повинна проводитись перед початком та в кінці проведення програми (початкова та кінцева). Методи діагностики, використовувані на цьому етапі: збір анамнезу дошкільників із затримкою психічного розвитку дошкільного віку, спостереження за поведінкою дітей, проєктивні та тестові методики. Ці методи були спрямовані на визначення рівня сформованості гіперактивної поведінки. Поточна психодіагностика проводиться на кожному занятті (на початку та по завершенні) за допомогою експрес-діагностики «Мій настрій». Зазначимо, що особливу увагу слід звертати й на результати творчості дітей (їхні малюнки, вироби), їхню поведінку під час виконання завдань на кожному занятті, оскільки це є також важливим діагностичним матеріалом для психолога [7].

З метою забезпечення об'єктивності отриманих даних психодіагностичний етап проводиться з дотриманням загальних принципів

діагностики та врахуванням специфічних особливостей розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

2. Блок психологічної корекції передбачав здійснення безпосереднього психокорекційного впливу на дитину з метою зниження рівня сформованості гіперактивної поведінки у дітей із затримкою психічного розвитку.

Матеріали та методи. Психокорекційний вплив на дитину здійснювався у два основних взаємоузгоджених етапи (підготовчий та основний), кожен з яких мав свою організаційну структуру та специфічні завдання.

Перший етап (підготовчий) проводився в індивідуальній формі з метою підготовки та подальшим включенням дітей до групової роботи. На підготовчому етапі реалізовано такі завдання:

- симптоматична корекція спрямована на зняття нагальних симптомів, а також симптомів, які унеможливають роботу дитини в групі та корекцію особистісних рис, які не дозволяють дошкільнику почувати себе комфортно в групі;

- формування основних уявлень необхідних для здійснення подальшої групової роботи: розвиток знань про основні емоції та почуття, формування вміння їх розпізнавати [4].

Змістова частина індивідуальної роботи підбиралась для кожної дитини на основі отриманих даних у ході первинної діагностики та зібраного анамнезу. Структура індивідуального заняття містила такі етапи: організаційний (ритуал привітання, вправи на активізацію уваги та для налаштування на подальшу роботу), основний (психокорекція нагальних симптомів або особистісних рис, які заважають включенню дошкільника в групу) та завершальний (підбиття підсумків і прощання).

Основна мета першого етапу психокорекції – здійснення підготовки та поступового введення дитини із затримкою психічного розвитку в подальшу групову психокорекцію. Індивідуальні заняття передбачали корекцію

характеру моторної активності, психоемоційного напруження, демонстративності, негативних емоцій та недисциплінованості. Основні методи, що використовувались на цьому етапі: елементи ігротерапії, казкотерапії, психогімнастики та пісочної терапії. Індивідуальні заняття проводились двічі на тиждень по 25 хв протягом трьох місяців [2].

Другий етап психологічної корекції мав форму групових корекційно-розвиткових занять. Метою другого етапу було власне зниження рівня розвитку гіперактивної поведінки у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. Кількість дітей у групі на корекційно-розвиткових заняттях сягала від 4 до 6 осіб (залежно від складності порушення та загального рівня розвитку дитини). Кожне заняття мало корекційну, розвиткову та виховну мету. Робота з групою проводилась двічі на тиждень. Тривалість однієї групової зустрічі залежала від якості уваги дітей та швидкості виконання ними завдань. Заняття складались з різних видів психологічних ігор, етичних бесід, рольових програвань ситуацій, вправ на релаксацію та розвиток самоконтролю, психологічних етюдів, пантомім, дихальної гімнастики [5].

Результати та обговорення. Основуючись на аналіз основних показників гіперактивної поведінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку, програма психокорекційних групових занять передбачала реалізацію таких завдань [3]:

Корекційні:

- корекція (відреагування) негативних емоційних станів (тривожності, гніву, занепокоєння, роздратованості, емоційного напруження тощо);
- корекція особистісних та вольових якостей, що сприяють появі гіперактивної поведінки (негативізм, демонстративність, імпульсивність тощо);
- корекція деструктивних елементів у поведінці;
- корекція міжособистісних взаємин дітей із затримкою психічного розвитку;

- корекція самооцінки.

Розвиткові:

- розвиток умінь усвідомлювати та диференціювати власні емоції та почуття інших;
- розвиток навичок та вмінь відреагування (вираження) власних негативних почуттів соціально допустимими способами, які є безпечними для особистості та тих, хто її оточує, та реакцій на негативні ситуації;
- розвиток самоконтролю та навичок релаксації; - розвиток емпатії та дружельності;
- розвиток умінь взаємодіяти з іншими;
- розвиток умінь аналізувати проблемну ситуацію;
- розвиток конструктивних поведінкових реакцій у проблемній ситуації.

Виховні:

- формування моральних життєвих поглядів та цінностей;
- засвоєння правил та норм поведінки в колективі;
- естетичне виховання.

Поставлені завдання відображають змістову частину програми.

Усі заняття проводились за добровільної участі дітей, без оцінювального ставлення, у доброзичливій та позитивній атмосфері. При реалізації групових та індивідуальних занять треба дотримуватись таких принципів [4].:

- комплексного підходу;
- системності корекційних, профілактичних та розвивальних завдань;
- єдності корекції та діагностики;
- пріоритетності каузального впливу;
- дотримання вікових, психологічних, особистісних особливостей дитини;
- активного використання найближчого соціального оточення дитини;

- гри: провідний вид діяльності дитини дошкільного віку – гра, саме тому побудова програми на основі ігрових компонентів дозволяє максимально розкрити потенціал дошкільників, швидко залучити їх до профілактичної, корекційної чи терапевтичної роботи, не викликаючи при цьому в дітей додаткових негативних емоцій;

- успішного результату (завдання має бути таким, щоб дитина могла з ним успішно справитись (але не занадто легким для її рівня);

- вільної творчості: мистецтво допомагає сублімувати негативну енергію в соціально прийнятій напрям; висловлювати свої емоції та почуття, знімати напругу; збагачує позитивним досвідом «конструктивності»; дозволяє дитині розкритись та самореалізуватися;

- індивідуального підходу: кожна дитина – це індивідуальна особистість зі своїм світом, переживаннями, емоціями, проблемами, тому до кожної дитини має бути свій підхід у роботі, який дозволить підкреслити її значущість та індивідуальність;

- від простого до складного (поступове ускладнення матеріалу);

- урахування «зони актуального розвитку» (за Л. Виготським).

Висновки. На нашу думку, організована таким чином програма психологічної корекції гіперактивної поведінки дошкільників із затримкою психічного розвитку охоплює всі складники навчально-виховного процесу і тим самим збільшує ймовірність ефективності психокорекційної роботи.

Список літератури

1. Діти із затримкою психічного розвитку та їх навчання / Т.Д. Ілляшенко, Н.А. Бастун, Т.В. Сак. К.: ІЗМН, 1997. 128 с.
2. Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників / упоряд. І. Молодушкіна. Харків : вид. група «Основа», 2010. 207 с.
3. Корекційні програми на допомогу практичному психологу ДНЗ / уклад. О. Марінушкіна, Г. Замазій. Харків : вид. група «Основа», 2008. 204 с.

4. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне, 2012. 99 с.
5. Розвивальні ігри з водою та піском / упоряд. Н. Юрченко. Харків : вид. група «Основа», 2010. 207 с.
6. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей / О. Романчук. Львів: Джерело, 2008. 326 с.
7. Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник. URL: <http://blanki-ua.com.ua/other/2033/index.html>